

THE WAR-RAVAGED CULTURAL HERITAGE OF AFGHANISTAN:

An Overview of Projects of Assessment, Mitigation, and Preservation

میراث فرهنگی جنگ زده در افغانستان

مروری کلی بر طرح های ارزیابی، کاهش آسیب ها و حفاظت

نویسنده: جیل استین (Gil J. Stein)

ترجمه: شیما شاهرخی

«متن حاضر ترجمه‌ی مقاله‌ای است از جیل استین (Gil J. Stein)، مدیر مؤسسه شرق شناسی دانشگاه شیکاگو و از اساتید گروه زبان ها و تمدن های خاورمیانه که در سال ۲۰۱۵ در مجله "باستانشناسی خاورمیانه" انتشار یافت. پژوهش‌های پروفیسور "استین" در زمینه‌ی سیر تکامل جوامع پیچیده، اقتصاد سیاسی دولت های قدیم و تعاملات اقوام باستانی است. او به طور پیوسته در زمینه‌ی میراث فرهنگی خاورمیانه و از جمله افغانستان فعال بوده و سرپرستی چندین پروژه باستان شناسی در کشورهای ترکیه، سوریه و منطقه‌ی کردستان عراق را بر عهده داشته است.»

افغانستان

از جوامع دولتی شهرنشین شده در سرتاسر افغانستان، شرق ایران، ترکمنستان و ازبکستان در یک مسیر توسعه می‌باشیم که با شکوفایی جوامع شهری در بین النهرین و دره سند همراه است.

نقشه‌ی موقعیت افغانستان به عنوان چهارراه فرهنگی و تعاملات آن با دیگر مناطق و تأثیرش بر میراث فرهنگی این کشور- مأخذ: جیل استین

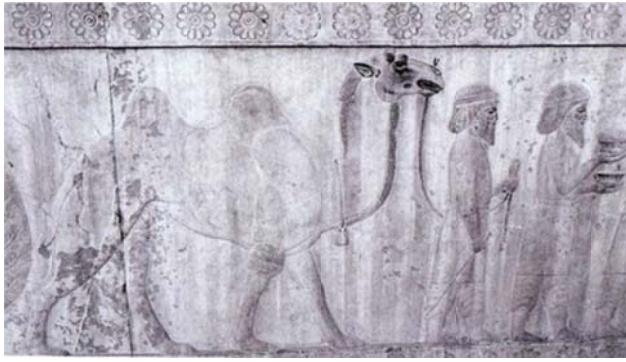
افغانستان شامل برخی از مهمترین ساتراپ‌های امپراطوری ایران مانند بلخ، هرات، قندهار و سیستان بوده است و خراجگزاران این ساتراپ‌ها در نقوش برجسته تخت جمشید تصویر شده‌اند. در قرن‌های ۴ تا ۲ قبل از میلاد مستعمرات اسکندر، امپراطوری سلوکی و کشورهای یونان باختر ارتباط نزدیکی با شرق میانه پیدا کردند و نقاط کانونی برای گسترش فرهنگ هلنی در افغانستان و آسیای جنوبی به شمار می‌رفتند.

همانطور که در گنجینه قابل توجه به دست آمده از اشیاء تجاری در سایت تاریخی بگرام-کاپیسا مربوط به قرون ۲ و ۳ بعد از میلاد دیده می‌شود، افغانستان با به وجود آوردن یک گره کلیدی در مسیر تجارت جاده ابریشم بین روم مدیترانه و شرق میانه با هند و سلسله‌های چین

افغانستان چهارراه اصلی فرهنگ هاست، جایی که در آن تمدن‌های خاور نزدیک، آسیای مرکزی، آسیای جنوبی و چین بیش از هزاران سال به طور مداوم و به دلایل گوناگونی چون تجارت، رقابت، مهاجرت و جنگ‌های دوره‌ای با یکدیگر تعامل داشته‌اند. این تاریخ پیچیده‌ی ارتباطات سبب ارتقاء مهمترین گنجینه‌های باستان‌شناسی، هنری، معماری، بافت شهری و همچنین فرهنگ‌های گوناگون از عصر برنز شهرهای باختر تا امپراطوری ایران، مستعمرات شرقی اسکندر و جانشینان هلنی او، امپراطوری کوشان در سرتاسر جاده ابریشم، مجسمه‌های بودا در بامیان و سلسله‌های اسلامی مانند غزنویان، تیموریان و مغول‌ها در میراث فرهنگی جهان شد. کاوش‌های صورت گرفته در سایت‌هایی چون بامیان، بگرام، کاپیسا، غزنی، هده، سرخ کوتل، آی خانوم، دشلی، موندیگاک، شورتوگای و تیلای تپه نشان‌دهنده یک توالی فرهنگی پیچیده و طولانی از دوره پارینه‌سنگی تا دوران اسلامی است.

میراث فرهنگی افغانستان

افغانستان با توجه به موقعیت استراتژیکش از اهمیت خاصی برخوردار بود. همواره با مناطق همسایه خود در ارتباط نزدیک بود و اگر چه اغلب نادیده گرفته شد اما در توسعه تاریخی آنها تأثیرات زیادی داشت. به طور مثال از هزاره پنجم قبل از میلاد، سنگ لاجورد از افغانستان به ایران، بین النهرین، سوریه و مصر فرستاده و تجارت می‌شد و در عصر مس، سنگ و برنز (هزاره چهارم تا دوم پیش از میلاد) شاهد ظهور یک مجموعه‌ی به هم پیوسته

نقوش خراج گزاران باختر (بلخ) در نقش برجسته های هخامنشی در تخت جمشید
مأخذ: آرشیو عکس مؤسسه شرق شناسی شیکاگو

۱- در زمان حمله شوروی، تصرف و خروج آنان
(۱۹۷۹-۱۹۸۹ م)

۲- در زمان جنگ داخلی پس از فروپاشی شوروی بین
گروه های مجاهدین (۱۹۹۶-۱۹۸۹ م)

۳- در زمان حکومت طالبان (۲۰۰۱-۱۹۹۶ م)

۴- در زمان حمله آمریکا و تشکیل حکومت فعلی
جمهوری اسلامی افغانستان و ادامه تلاش های ضد
شورش از سال ۲۰۰۱ تاکنون

اگرچه غیرعادی ترین نمونه های تخریب میراث فرهنگی
انهدام مجسمه های بودا در بامیان و خردکردن تندیس
های اندام وار در موزه ملی افغانستان و توسط طالبان در
سال ۲۰۰۱ میلادی صورت گرفت، اما باید به یاد داشت
که غارت سایت های باستان شناسی در سرتاسر کشور
قبل از سال ۱۹۷۹ به طور پیوسته اتفاق افتاده بود.
همچنین موزه ملی افغانستان در زمان جنگ های داخلی
پس از فروپاشی شوروی (۱۹۹۶-۱۹۸۹) نابود شد، زمانی
که آسیب های جنگ و غارت ها بدون کنترل ادامه یافت
و موزه در میان مناطق جنگی اطراف کابل که توسط حزب
مجاهدین متخاصم تحت کنترل بود، قرار داشت.

ارتباط برقرار کرد. در طول این مدت افغانستان راهی برای
گسترش دین بودایی از هند به چین بود و بودائیسیم برای
نزدیک به هزار سال تا قرن ۹ بعد از میلاد در افغانستان
رونق داشت. در نهایت می توان گفت که افغانستان نقشی
کلیدی در حیات فرهنگی، مذهبی و سیاسی شرق میانه در
دوران اسلامی بازی می کرد، به ویژه در دوران تیموری
که هرات، پایتخت تیموریان، مکانی برای پرورش برخی
از بزرگترین ابداعات و شاهکارهای هنری چون
خوشنویسی، نگارگری یا مینیاتور، حجاری سنگ و
معماری اسلامی شد.

اولین حفاری های علمی در افغانستان در سال ۱۹۲۰
توسط هیئت باستان شناسی فرانسوی، دافا، صورت
گرفت. از سال ۱۹۵۰ نیز باستان شناسانی از دیگر کشورها
چون اتحاد جماهیر شوروی، آمریکا، ایتالیا و انگلستان
همراه با حفاری های انجام شده توسط موسسه باستان
شناسی افغانستان، حفاری هایی را آغاز کردند. با وجود
اینکه از سال ۱۹۷۹ بخش فرهنگ جغرافیایی باستان
شناسی در افغانستان، تعداد ۱۲۸۶ سایت باستان شناسی را
ثبت کرده است اما این تنها نمونه کوچکی از ده ها هزار
سایت در این کشور است. با این حال حتی این تعداد
نسبتاً کم از کاوش ها و بررسی ها به دلیل تعارض
شوروی در سال ۱۹۷۹ و متعاقب آن جنگ ۳۵ ساله در
این کشور نیمه کاره رها شد. از بین رفتن زندگی انسان
ها، آسیب های اقتصادی و از دست رفتن میراث فرهنگی
در مقیاسی بسیار بزرگ بود و در چهار دوره نیز ادامه
یافت:

ترانزیت مانند سوئیس و بازار کشورهای چون آلمان، انگلیس، آمریکا و... فرستاده می شود.

به طور کلی ما می دانیم که ایالات متحده آمریکا و بریتانیا دو بازار بزرگ جهانی در زمینه تجارت آثار باستانی قاجاق هستند. در طی دهه گذشته معیار ارزیابی برای تعیین میزان ارزش آثار باستانی غارت شده از افغانستان، از بریتانیا می آید. همچنین هر ساله بخش عظیمی از آثار هنری مصادره شده در فرودگاه هیتر، شلوغ ترین فرودگاه جهان، از افغانستان وارد شده است، به طوریکه بریتانیا در سال ۲۰۰۹ میلادی ۱۵۰۰۰ اثر را از بین بیش از ۳/۴ تن اثر مصادره شده در فرودگاه، به افغانستان بازگرداند. آثار بازگردانده شده به افغانستان هم اکنون بخشی از مجموعه های موزه ملی افغانستان هستند. اگرچه این تنها یک بخش کوچکی از آثار وارد شده توسط تنها یک کشور مانند بریتانیا و در یک بازه زمانی محدود است، اما نشان دهنده ی یک مقیاس بسیار بزرگ از غارت مداوم سایت های باستانی در طول جنگ و قاجاق آثار به خارج از افغانستان است. اگرچه ما آمار دقیقی از آمریکا نداریم اما به راحتی می توان تصور کرد که سطح تجارت غیرقانونی آثار تاریخی افغانستان به آمریکا کمابیش قابل مقایسه با بریتانیا است.

آسیب های میراث فرهنگی در اثر جنگ و غارت سایت ها، پس از سال ۲۰۰۱ با تخریب آنها و با هدف توسعه اقتصادی ادامه پیدا می کند که نمونه آن تخریب ناگهانی سایت بودایی مس آیناک^{۱۱} به خاطر معدن بزرگ مس چین است.

میراث فرهنگی افغانستان و آسیب های ناشی از جنگ

تلاش ها در جهت کاهش آسیب های ناشی از جنگ، بر بخش های اصلی میراث فرهنگی و باستان شناسی مانند اشیاء، بناهای تاریخی، سایت ها، موزه ها و میراث ناملموس متمرکز می شود.

اشیاء

اگرچه کاملاً مشخص است که غارت سایت ها و قاجاق غیرقانونی آثار باستانی همچنان ادامه داشته و احتمالاً در طول یک دهه ی گذشته نیز گسترش یافته است، اما با این وجود ارائه یک آمار دقیق از تعداد و میزان ارزش این آثار بسیار دشوار است.

یک شناخت کلی در رابطه با مسیرها و بازارهای اصلی تجارت این آثار وجود دارد:

اولین آثار باستانی خارج شده از افغانستان در پاکستان دیده می شود، زمانی که آثار باستانی در شهرهای مرزی به فروش می رسد و به شهرهای بزرگتر منتقل می شود. خطوط هوایی و دریایی تجاری این آثار را به شهرهایی مانند شارجه، دوی و امارات متحده عربی که به کشور اصلی ترانزیت در منطقه تبدیل شده است، انتقال می دهند. از شارجه این محموله ها به سوی دیگر کشورهای

وجود اعتراضات گسترده توسط دانشمندان مذهبی برجسته، فرهنگیان و دانشمندان حقوق از دیگر کشورهای جهان اسلام، حکم طالبان مبنی بر تخریب مجسمه ها در ماه مارس ۲۰۰۱ اجرا شد و در همان ماه نیز تعداد بسیار زیادی از مجسمه های موزه ملی افغانستان را نیز تخریب کردند، از جمله شاهکارهای هنر گندارا^{۱۲} مربوط به قرون ۲ تا ۴ بعد از میلاد و معابد بودایی هده (که برخی از اینها نخستین تصاویر بودا بودند) همراه با مجسمه های امپراطور کوشان (کانیشکا) و مجسمه های دینی و تدفینی چوبی که مثبت کاری شده و مربوط به قرن ۱۹ میلادی از منطقه نورستان (کافرستان سابق) در شرق افغانستان بودند. همچنین موزه ملی بغداد حدود ۱۵ هزار اثر را در غارتی که پس از حمله آمریکا در سال ۲۰۰۳ اتفاق افتاد، از دست داد. علاوه بر از دست رفتن آثار تقریباً ۹۰ درصد از اسناد مربوط به آنها نیز در دفتر موزه به آتش کشیده شد.

نیروهای نظامی بریتانیا در حال بازگرداندن ۳/۴ تن از آثار باستانی قاچاق شده از افغانستان که در فرودگاه هیتر و لندن توقیف شده بود

بناها و یادمان های تاریخی

بدترین نمونه‌ی تخریب بناها و یادمان های تاریخی در افغانستان انهدام مجسمه های بودا در بامیان (مربوط به قرن ۶ میلادی) توسط طالبان است. دو تا از بزرگترین مجسمه های ایستاده‌ی بودا در جهان که دارای ۵۵ و ۳۸ متر ارتفاع می باشند.

در فوریه سال ۲۰۰۱ ملا محمد عمر، رهبر طالبان، دستور تخریب مجسمه های بودا را بر این اساس که آنها خدایان دروغین و بت هستند، صادر کرد. بر پایه مذاکرات بین رهبران مذهبی "امارت اسلامی افغانستان" و طبق فتوای مذهبی علمای دینی و احکام دیوان عالی کشور؛ «تمامی مجسمه ها و معابد غیر اسلامی واقع در نقاط مختلف امارت اسلامی افغانستان باید نابود گردد، این مجسمه ها و معابد از کافران به جای مانده اند و کافران به پرستش و ستایش آنها ادامه می دهند. خداوند متعال تنها مقدس واقعی است و تمامی بت های جعلی باید نابود گردند». با

▲ مجسمه های بودا در بامیان، قبل و بعد از تخریب توسط طالبان، سال ۲۰۰۱ م.
♥ مدارک آثار تاریخی موزه ملی افغانستان که در طول جنگ به آتش کشیده شد.

دو زبان دری و پشتو در سایت ایکوم قابل دسترسی می باشد.

کار اصلی مشخصاً در سطح سایت های باستان شناسی است. این سایت ها باید مستندسازی شده و به طور جداگانه مورد بررسی قرار بگیرند تا میزان و وسعت غارت ها و اینکه آیا همچنان این آسیب ها ادامه دارند یا خیر، مشخص شود. به عنوان اولین گام مهم، وجود یک ماهواره تصویربرداری برای دست یابی به داده های مکانی جامع از تمامی سایت های باستان شناسی افغانستان ضروری می باشد. در این راستا مرکز محوطه های باستانی خاورمیانه، (CAMEL)، در موسسه شرق شناسی دانشگاه شیکاگو، سه طرح آزمایشی را تحت سرپرستی دکتر "امیلی هامر"^{۱۳} آغاز کرده است. لایراتوار CAMEL تعداد ۲۶۳ تصویر ماهواره ای تاریخی را از سال ۱۹۶۲ تا ۱۹۷۰ برای تهیه یک پوشش تقریبی سراسری از کل کشورگردآوری کرد. این تصاویر قبل از وقوع جنگ تهیه شده اند و مربوط به پیش از آغاز کشاورزی مکانیزه می باشند.

اولین پروژه آزمایشی CAMEL بر روی استان های بلخ و هرات متمرکز شد، به عنوان دو منطقه ای که بیشترین اطلاعات رسمی باستان شناسی برای شناسایی نام سایت ها و دوره های اشغال، از آنها موجود و در دسترس است. در مرحله اول از توسعه پایگاه داده های مکانی، سایت های شناخته شده در سال ۱۹۸۲ ثبت شد و در حال حاضر بخش فرهنگ جغرافیایی افغانستان برای اصلاح مختصات سایت و مستقر کردن اطلاعات مرتبط با غارت ها مشغول تطبیق دادن تصاویر هوایی با نقشه های این دو استان است.

هنر گذار، مجسمه های بودا، نخستین تصاویر تمثیلی از بودا در موزه ملی افغانستان که توسط طالبان تخریب شد- عکاس: جیل استین

مستندسازی، کاهش آسیب ها و ظرفیت سازی ساختمان

تلاش های کنونی برای رسیدگی به آسیب های زمان جنگ در افغانستان به سه دسته گسترده تقسیم می شود:
۱- مستندسازی ۲- کاهش آسیب ها و مرمت ۳- ظرفیت سازی

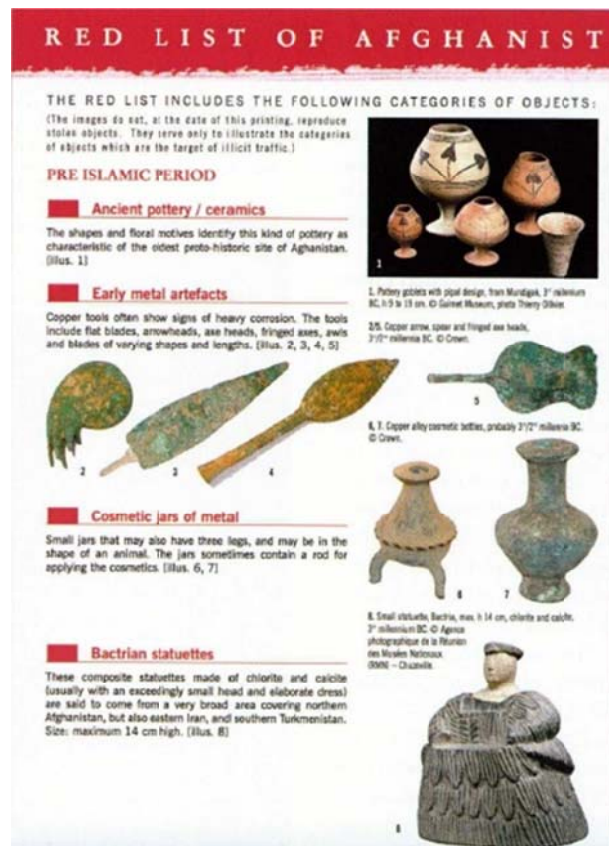
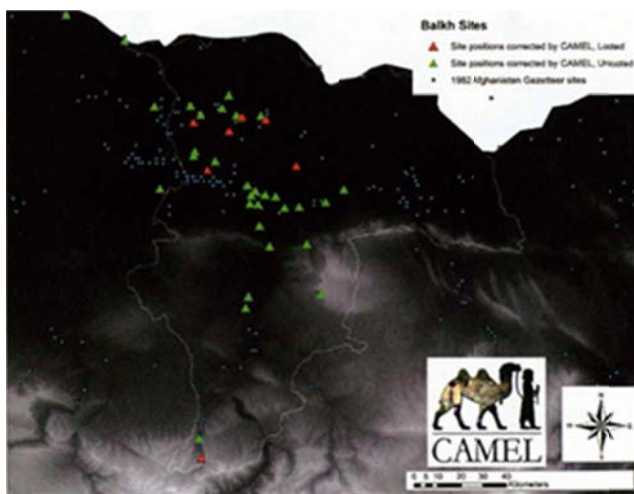
از آنجا که کار باستان شناسی بسیار کمی در افغانستان انجام شده است، چالش مستندسازی و کاهش آسیب های وارده بر سایت های میراثی در این کشور بسیار بزرگتر از دیگر کشورهای شناخته شده و مناطق باستانی ای مانند عراق و سوریه است.

مستندسازی

در تلاش برای جلوگیری از خروج آثار غارت شده از افغانستان، شورای بین المللی موزه ها (ایکوم) فهرستی از انواع آثار باستانی در معرض خطر سرقت، آثار باستانی غارت شده و آثار باستانی به خارج از کشور قاچاق شده را تحت نام "فهرست قرمز" منتشر کرد. این فهرست به

از سایت و کاربرد پروتکل (PCA) مشخص شد که بخش اعظمی از غارت ها قبل از سال ۲۰۱۰ اتفاق افتاده است. "لاریسلا" و "جاش کانن" تشخیص داده اند که تعداد ۱۷ هزار حفره، ۳۷ درصد از مساحت ۱۵۰ هکتاری سایت آی خانوم را پوشش می دهد. هر زمان که این روش به طور کامل توسعه یابد جهت نظارت غارت ها در سایت های باستان شناسی در سرتاسر افغانستان به کار گرفته خواهد شد.

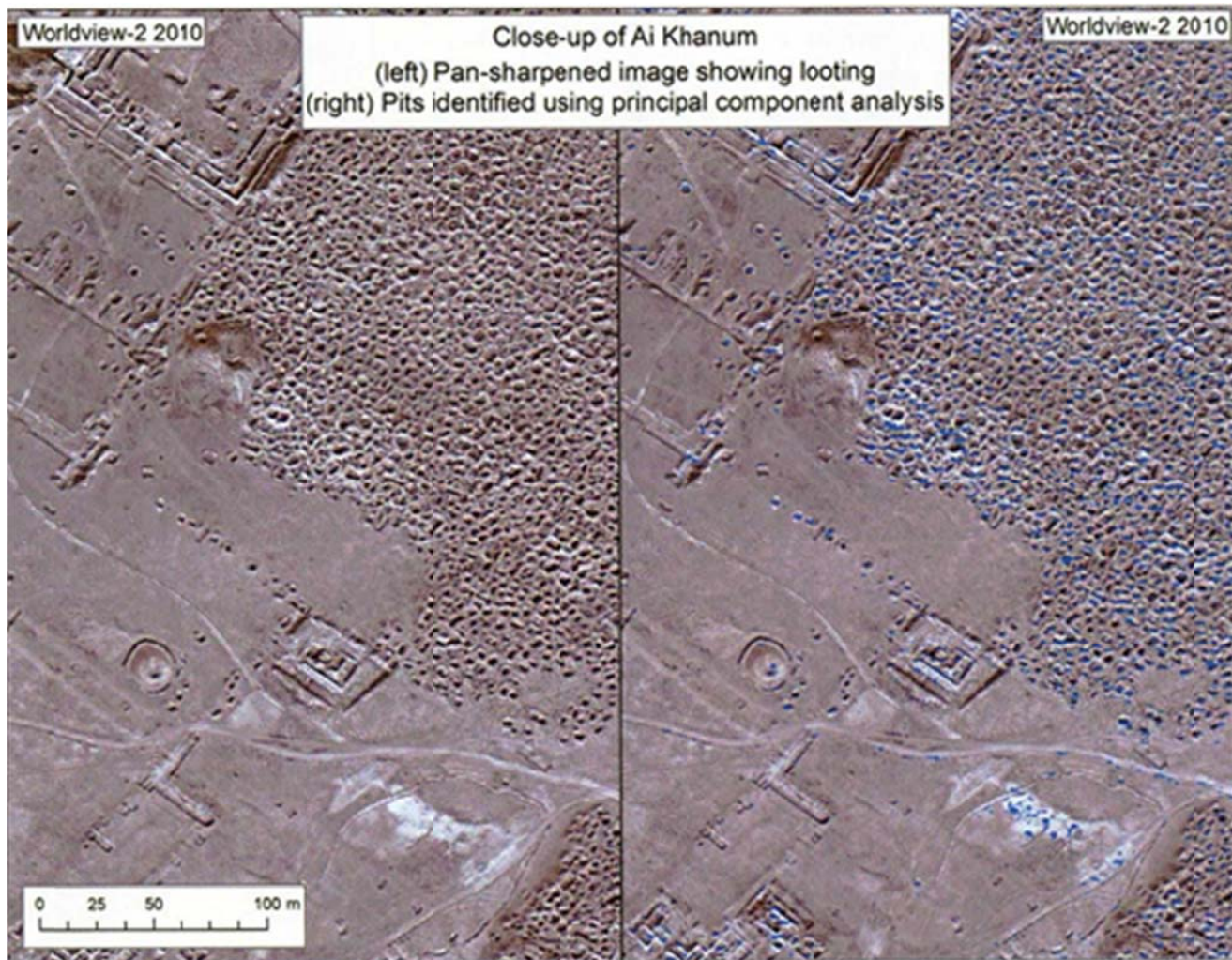
در پروژه آزمایشی سوم، "امیلی هامر" و "الیس مک آرتور"، با متمرکز شدن بر مطالعه، به بررسی رابطه‌ی بین سیستم های استقرار (زیستگاههای باستانی) و توزیع منابع اصلی معدنی پرداختند و با سنجش از راه دور و قرار دادن اطلاعات جغرافیایی بر روی مکان سایت های باستان شناسی در نقشه های توزیع منابع معدنی، که توسط سازمان زمین شناسی آمریکا و مطالعات پیشین زمین شناسان شوروی تهیه شده بودند، آنها را مورد مطالعه قرار دادند. این روش های بررسی نه تنها برای پژوهش های باستان شناسی با ارزش هستند بلکه به صورت یک ابزار برنامه ریزی جهت اطمینان از اینکه در آینده توسعه استخراج معادن افغانستان با حفاظت و -

نمونه ای از فهرست قرمز یکوم از آثار تاریخی افغانستان که در معرض خطر غارت و قاچاق قرار دارند - مأخذ: شورای بین المللی موزه ها

سپس تصاویر corona با تصاویر ماهواره ای اخیراً گرفته شده، جهت تاریخ گذاری زمان شروع و مشخص نمودن سرعت غارت های صورت گرفته، مقایسه می شوند. پروژه آزمایشی دوم توسط کارکنان لابراتوار (CAMEL)، "تونی لاریسلا" و "جاش کانن" از روش تجزیه و تحلیل اجزا (PCA) به عنوان راهی برای توسعه پروتکل ها جهت خودکار کردن روند پرکار شناسایی، سنجش و شمارش حفره های ایجاد شده توسط غارتگران در سایت های باستان شناسی استفاده شده است. نتایج اولیه بسیار امیدوار کننده هستند. در بررسی منطقه هلنی باختری آی خانوم نزدیک رودخانه جیحون (آمودریا) و مقایسه آن با تصاویر مدرن و تاریخی موجود

بررسی تصاویر ماهواره ای و تحلیل و شناسایی حفره ها و آثار به جا مانده از غارت ها

بزرگ بابر، "شاه جهان" (که بعدها مقبره تاج محل را ساخت) شهرت دارد. باغ در جدال های میان گروههای مجاهدین در طول جنگ داخلی در سال های ۱۹۸۹ تا ۱۹۹۶ تخریب شد. پس از حمله ای آمریکا و اخراج طالبان از کابل، باغ توسط "بنیاد فرهنگی آقاخان"^{۱۷} مرمت و در سال ۲۰۰۸ میلادی به روی عموم مردم بازگشایی شد. یکی از ابعاد مهم این پروژه، تضمین پایداری باغ با ایجاد اتحاد بین بخش خصوصی و دولتی است که در آن شهرداری کابل و بنیاد آقاخان برای توسعه بودجه و چارچوب اجرایی طرح و اطمینان از بازدهی اقتصادی آن با یکدیگر همکاری کردند. باغ بازسازی شده در طول

مستندسازی میراث فرهنگی در جهت یک برنامه ریزی جامع هم سو باشد نیز کاربرد دارند.

کاهش آسیب ها و مرمت

تلاش ها در جهت کاهش تاثیرات آسیب های ناشی از جنگ، بر بناهای خاصی مانند مجسمه های بامیان و باغ بابر^{۱۶} در کابل متمرکز شده اند. باغ بابر به سبک باغ های ایرانی و در قلب کابل قرار دارد. این باغ توسط اولین امپراتور مغول، "بابر"، در قرن ۱۶ میلادی ساخته شده است. باغ بابر به دلیل وجود برخی از ساختمان های کوچک سنگی مانند آرامگاه بابر و مسجد کوچکی از نوه

سال های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۳ میزان ۲/۸ میلیون نفر بازدید کننده بوده است.

سایت ها و آثار تاریخی بامیان چالش های پیچیده تری را پیش روی متخصصان حفاظت چون "برت پرنکزل تالر" (که از طرف یونسکو و ایکوموس با وزارت فرهنگ و اطلاعات افغانستان همکاری می کرده است) می گذارد. در حالیکه این کار در شهر دوران اسلامی، "غلغله"^{۱۸} (شهر فریادهای- که توسط چنگیزخان و پس از کشتار تمامی ساکنین آن، در سال ۱۲۲۱ میلادی تخریب شد) راحت تر انجام شده است. در آنجا تحکیم بخشی و مرمت به صورت محدود بر روی سازه های انتخاب شده و با استفاده از مصالح اصلی مانند خشت، آجر، چوب و سنگ انجام شد. با این حال بحث قابل توجه پیرامون این سوال است که «مجسمه های بامیان به چه میزانی می بایست مرمت شوند؟». یک دیدگاه بر این باور است که مجسمه های تاریخی باید تا جایی که امکان دارد به طور کامل مرمت و بازسازی شود تا نشانه ای از شکست طالبان در تخریب این آثار باشد و استدلال دیدگاه دیگر این است که حفره های بزرگ کنده شده که زمانی جایگاه مجسمه های بودا بوده است، باید به نشانه ای یابود و گواه ضلالت و گمراهی زمانه ای که در آن تخریب شده اند و همچنین ضرورت حفاظت از میراث فرهنگی برای آیندگان، به همین صورت فعلی خالی باقی بماند.

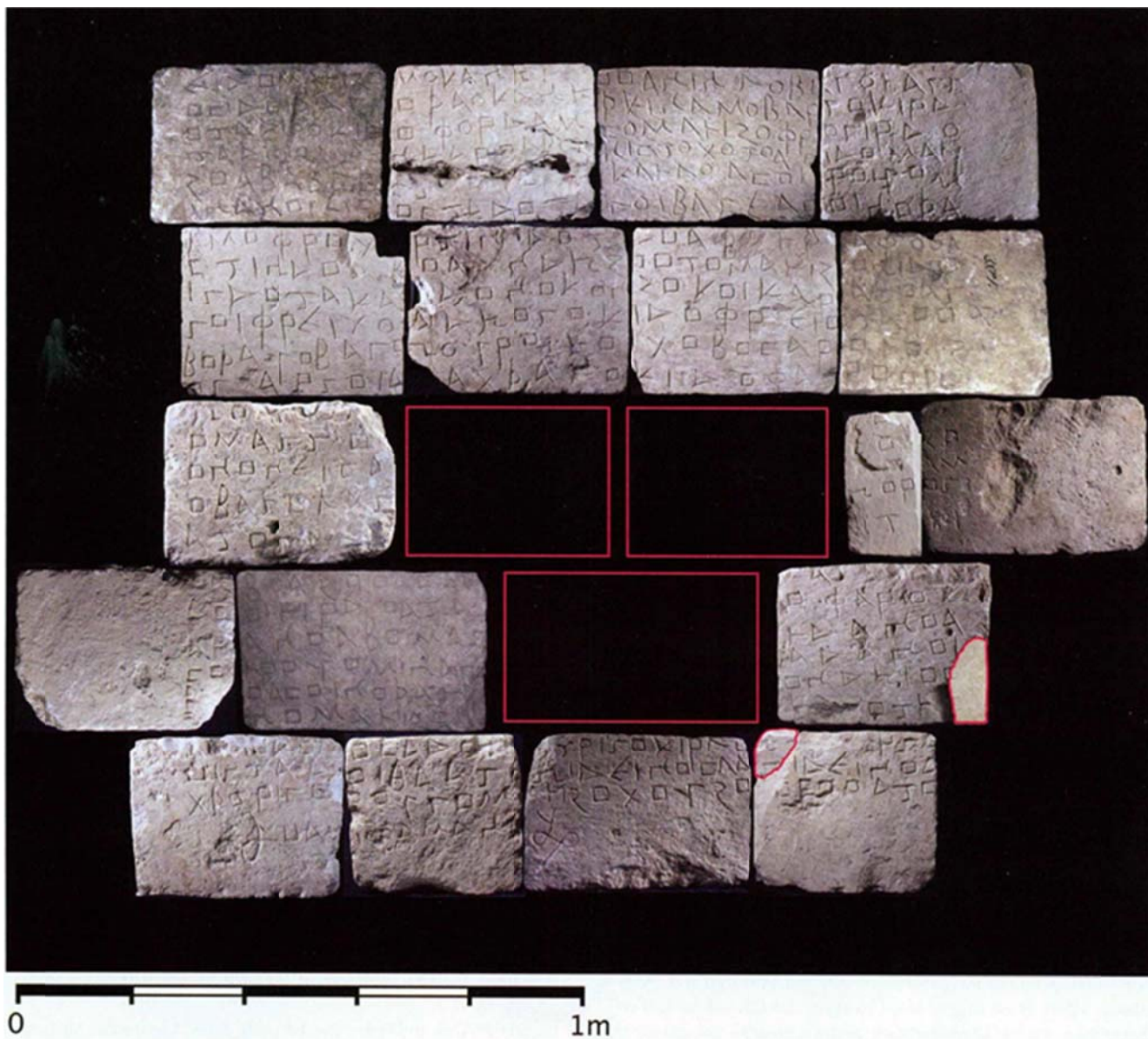
از دیگر پیچیدگی های این مسئله این است که بازسازی کامل این مجسمه ها تقریباً غیرممکن است زیرا این مجسمه ها ترکیبی هستند از سنگ، چوب، گچ و خاک رس و زمانی که ویران شدند بخش زیادی از مصالح اصلی سنگ و گچ آنها به سنگ ریزه و پودر گچ تبدیل

شد. تاکنون موفق ترین تلاش هایی که در جهت کاهش آسیب ها صورت گرفته، طرح سه بعدی لیزری از تصاویر بودا در داخل حفره هاست که اخیراً انجام شده است. این طرح دست کم حس پوچی فراموش نشدنی در حفره های غول پیکر را زنده نگه می دارد و همچنین امکان تجسم مجسمه های تاریخی را نیز در شب فراهم می کند.

کاهش آسیب ها و ظرفیت سازی ساختمان موزه ملی افغانستان

همانطور که گفته شد موزه ملی افغانستان پراهمیت ترین و جدی ترین گنجینه ی آسیب دیده ی میراث باستان شناسی افغانستان است. در زمان حمله نیروهای متحد افغانستان در سال ۲۰۰۱، موزه ملی به طور کامل به تاراج رفت و ویران شد. مرمت این موزه اولویت اول جامعه بین المللی میراث شده است. در مرحله اول از این فرآیند، آمریکا، یونان، هند و دیگر حامیان خیر بین المللی بازسازی کالبدی و بازگشایی موزه برای عموم در سال ۲۰۰۴ را حمایت کردند. در همان زمان بسیاری از مجسمه هایی که به دست طالبان تخریب شده بودند توسط حفاظت گران باستان شناس افغانستانی و بین المللی، مجدد برپا (مونتاژ) و مرمت شدند و در مرحله دوم بر ظرفیت سازی ساختمان تمرکز شد.

با شروع سال ۲۰۱۲ سفارت آمریکا در کابل، برای ۴ سال همکاری بین مؤسسه شرق شناسی دانشگاه شیکاگو و موزه ملی افغانستان (OI-NMA) بودجه در نظر گرفت.

کتیبه سرخ کتل، قرن ۲ میلادی- اعضای تیم (OI-NMA) با ساخت تصویر موزاییکی از قطعات موجود از کتیبه در انبارها توانستند بلوک های از دست رفته‌ی کتیبه را که احتمالاً در طول جنگ از موزه ملی به غارت رفته است، شناسایی کنند.

- ۳- ارزیابی مقدماتی برای حفاظت اشیاء و تمیزکاری و استحکام بخشی آثار به صورت محدود
- ۴- جاسازی مجدد اشیاء در بسته های آرشیوی غیراسیدی
- ۵- آموزش کارکنان موزه با بهترین روش های حفاظت، ثبت و مدیریت پایگاه اطلاعاتی

و هم اکنون و در آخرین سال همکاری، (OI-NMA) پنج هدف اصلی دارد:

- ۱- توسعه یک پایگاه اطلاعاتی دو زبانه برای موزه، به زبان های فارسی دری و انگلیسی
- ۲- تهیه یک فهرست کامل از منابع باقی مانده در

موزه

در سه سال گذشته تیم موسسه شرق شناسی در کابل زندگی کرده است و هر روزه در داخل موزه به کار توسعه‌ی پایگاه اطلاعاتی و تهیه فهرست از اشیاء و آثار موجود مشغول بوده و برای طراحی پایگاه اطلاعاتی با کارکنان موزه ملی همکاری کرده است. به طوریکه پایگاه اطلاعاتی طراحی شده به طور کامل با بخش های اصلی سیستم ثبت به صورت کاغذی که در موزه موجود بوده، ترکیب شده و عملکردهای جدیدی را به آن اضافه کرده است.

توضیحات اشیاء به زبان دری توسط کارکنان افغان موزه و به زبان انگلیسی توسط تیم آمریکایی (OI) وارد شده است. تا به امروز ۲۰ نفر از کارکنان موزه ملی افغانستان برای تهیه و ثبت فهرست اموال و ۳ نفر از اعضاء نیز جهت طراحی و مدیریت پایگاه اطلاعاتی آموزش دیده اند. مرمترگان داخل موزه، هم از طریق دیدار با مرمترگران کابل و هم از طریق برنامه های آموزشی تخصصی در خارج از کشور، آموزش دیده اند.

در حال حاضر ۹۵ درصد از کار تهیه فهرست اموال به اتمام رسیده و نه تنها ما قادر به تعیین مستندسازی آثار باز مانده در موزه هستیم بلکه قادر به شناسایی بسیار دقیق آثاری هستیم که مفقود شده اند.

میراث معنوی

میراث ناملموس بخشی از میراث فرهنگی است که به راحتی نادیده گرفته می شود، میراثی چون هنر، موسیقی، شعر، فولکلور یا فرهنگ عامه، زبان و صنایع دستی. در قلب میراث ناملموس دانش فرهنگی ای وجود دارد که به

شناخت جامع تر از میراث ملموسی چون آثار، بناها، یادمان ها و سایت های تاریخی کمک می کند. در افغانستان، در طول چهار دهه ی گذشته، جنگ و جابه جایی انبوه میلیون ها نفر از مردم، ارتباطات بین نسلی را که از طریق آن میراث ناملموس از والدین به فرزند و از استاد به شاگرد منتقل می شده، قطع کرده است. دو طرح به صورت ویژه برای کمک به آموزش، ظرفیت سازی ساختمان و حفاظت یا احیاء میراث ناملموس در حال اجرا است. مدرسه ملی موسیقی در کابل، تحت سرپرستی دکتر احمد سرمست، در حال حفاظت و احیاء دانش موسیقی سنتی افغانستان است، با این رویکرد که کودکان افغان نواختن سازها و قطعات هنری این هنرهای سنتی را یاد بگیرند. همزمان بنیاد و مدرسه کوه فیروزه گام های بلندی را در جهت حفاظت از صنایع دستی افغانستان مانند خوشنویسی، سرامیک، نجاری و ساخت طلا و جواهر با آموزش هنرمندان جوان برداشته اند و مهم تر از همه اینکه بنیاد کوه فیروزه به این هنرمندان آموزش کسب و کار می دهد و آنها را تشویق می کند که طراحی های خلاقانه خودشان را ارائه دهند تا صنایع دستی افغانستان با تکرار ساده ی فرم های باستانی دچار رکود نشود و همواره فعال و خلاق بماند.

چشم انداز آینده

این مقاله با بررسی ای اجمالی تلاش کرده است به اهمیت میراث فرهنگی افغانستان و میزان ویران گر آسیب های وارده بر میراث در طی ۳۵ سال جنگ بی وقفه بپردازد. یک بررسی مختصر می تواند تلاش های صورت گرفته در جهت مستندسازی، کاهش آسیب ها و ظرفیت سازی

بناها را به عنوان سه حوزه وسیع که افراد و گروه های متعهد حفاظت از میراث فرهنگی افغانستان در آن مشغول به کار هستند، آشکار نماید.

کاملاً روشن است که کارهای زیادی برای انجام دادن باقی مانده است. میراث افغانستان بسیار آسیب پذیر باقی می ماند و تهدیدها به طور جدی ادامه دارند. به جهت نیازهای مبرم میراث باستان شناسی سوریه و عراق به دلیل آسیب های فاجعه باری که بر آنها وارد شده است، کار حفاظت میراث فرهنگی افغانستان تحت شرایط امنیتی پایین و با کاهش کمک های بین المللی صورت خواهد گرفت. اما با این حال ممکن است برخی از مناطق در اولویت های کاری آینده قرار گیرند.

به طور مثال، توسعه پایگاههای داده های جغرافیایی مبتنی بر سیستم سنجش از راه دور برای مستندسازی سایت های باستان شناسی موجود در کشور و نظارت بر میزان غارت های این سایت ها ضروری به نظر می رسد و همین طور نیاز به تهیه یک نقشه باستان شناسی برای

افغانستان که اولین بار توسط "نانسی دوپری"^{۱۹} در سال ۲۰۰۲ مطرح شد و در سال ۲۰۱۴ نیز توسط دکتر اشرف غنی رئیس جمهوری افغانستان به عنوان اولویت ملی خوانده شد. همچنین ریشه کن کردن غارت صنایع دستی افغانستان از طریق فشارهای بیشتر در داخل کشور و تلاش های قوی تر برای ممانعت از قاچاق آنها و پیگرد قانونی سوداگران یک نیاز فوری و مشابه آن چیزی که در عراق، سوریه و یا ۱۶ کشور دیگر اتفاق افتاده است، وجود یک توافق دو طرفه بین افغانستان و آمریکا برای منع ورود غیرقانونی آثار باستانی افغانستان به این کشور ضروری است. همچنین آموزش و آشنایی با استانداردهای بین المللی از نیازهای اصلی باستان شناسان، مرمت گران و دیگر متخصصان حفاظت در افغانستان است.

و در پایان، می توان گفت تنها دستیابی به بخشی از این اهداف نیز (در طول ۵ الی ۱۰ سال آینده) تأثیر پایدار و بزرگی بر حفظ میراث فرهنگی افغانستان برای نسل های آینده خواهد داشت.

---

^۱ *Begram/Kapisa*

^۲ *Ghazni*

^۳ *Hadda*

^۴ *Surkh Kotal*

^۵ *Ai Khanoum*

^۶ *Dashly*

^۷ *Mundigak*

^۸ *Shortugai*

^۹ *Tillya Tepe*

^{۱۰} *DAFA*

^{۱۱} *Mes Aynak*

^{۱۲} *Gandharan art*

^{۱۳} *Emily Hammer*

^{۱۴} *Tony Lauricella*

^{۱۵} *Josh Cannon*

^{۱۶} *Babur's Garden*

^{۱۷} *Agha Khan Trust for Culture (AKTC)*

^{۱۸} *Gholghola*

^{۱۹} *Nancy Dupree*

References

- Allechin, F. R. and Norman Hammond, eds. 1998. *The Archaeology of Afghanistan from Earliest Times to the Timurid Period*. London: Academic Press.
- Aruz, J. and E. Valtz Fino, eds. 2012. *Afghanistan: Forging Civilization Along the Silk Road*. New York: Metropolitan Museum of Art.
- Ball, Warwick. 2008. *The Monuments of Afghanistan*. London: I.B. Tauris.
- Ball, Warwick and J. C. Gardin. 1982. *Archaeological Gazetteer of Afghanistan* vols. 1 and 2. Paris: Editions Recherche sur les Civilisations.
- Bernard, Paul. 2008. The Greek Colony at Ai Khanoum and Hellenism in Central Asia. Pp. 11-100 in *Afghanistan: Hidden Treasures from the National Museum, Kabul*, Fredrik Hiebert, and Pierre Cambon, eds. Washington DC: National Geographic Society.
- Briant, Pierre. 2002. *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*. Winona Lake: Eisenbrauns.
- Cambon, Pierre. 2008. Begram: Alexandria of the Caucasus, Capital of the Kushan Empire. Pp. 120-71 in *Afghanistan: Hidden Treasures from the National Museum, Kabul*, Fredrik Hiebert, and Pierre Cambon, eds. Washington DC: National Geographic Society.
- Campbell, Peter. 2012. The Illicit Antiquities Trade as a Transnational Criminal Network: Characterizing and Anticipating Trafficking of Cultural Heritage. *International Journal of Cultural Property* 20: 113-53.
- Delman, Edward. 2010. Afghanistan's Buddhas Rise Again. *The Atlantic*, June 10, 2010. <http://www.theatlantic.com/international/archive/2010/06/buddhas-afghanistan/390007/>
- Dupree, Nancy Hatch. 1996. Museum Under Siege. *Archaeology* 49 (7): 42-51.
- . 2002. Cultural Heritage & National Identity in Afghanistan. *Third World Quarterly* 23, 9: 977-89.
- Dupree, Nancy Hatch, Louis Dupree, and A. A. Motamedi. 1994. *The National Museum of Afghanistan: An Illustrated Guide*. Kabul: Afghan Air Authority.
- Flood, Finbarr Barry. 2002. Between Cult and Culture: Bamiyan, Islamic Iconoclasm, and the Museum. *The Art Bulletin* 84 (4): 741-59.
- Grissman, Carla. 2006. The Kabul Museum: Its Turbulent Years. Pp. 71-90 in *Art and Archaeology of Afghanistan: its Fall and Survival. A Multi-Disciplinary Approach*, Juliette van Krieken-Pieters, ed. Boston: Brill Academic Publishers.
- Herrmann, G. 1968. Lapis Lazuli: The Early Phases of its Trade. *Iraq* 30: 21-57.
- Hiebert, Fredrik and Pierre Cambon, eds. 2008. *Afghanistan: Hidden Treasures from the National Museum, Kabul*. Washington DC: National Geographic Society.
- Hiebert, Fredrik and C.C. Lamberg-Karlovsky. 1992. Central Asia and the Indo-Iranian Borderlands. *Iran* 30: 1-10.
- Holt, Frank. 1999. *Thundering Zeus: The Making of Hellenistic Bactria*. Berkeley: University of California Press.
- Klimberg-Salter, Deborah. 1989. *The Kingdom of Bamiyan: Buddhist Art and Culture of the Hindu Kush*. Naples and Rome: Istituto Universitario Orientale & Istituto Italiano per il Medio ed Estremo Oriente.
- Knobloch, Edgar. 2002. *The Archaeology & Architecture of Afghanistan*. Stroud, Gloucestershire: Tempus Publishing.
- Kohl, Philip, ed. 1981. *The Bronze Age Civilization of Central Asia*. Armonk, NY: M. E. Sharpe.
- Kosmin, Paul. 2014. *The Land of the Elephant Kings. Space, Time, and Ideology in the Seleucid Empire*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Lawler, Andrew. 2011. Mining Afghanistan's Past. *Archaeology* 64 (1): 18-23.
- Mackenzie, Simon. 2000. Dig a Bit Deeper: Law, Regulation, and the Illicit Antiquities Market. *British Journal of Criminology* 40: 249-78.
- Masson, V. M. 1992. The Bronze age in Khorasan and Transoxiana. Pp. 220-40 in *History of Civilizations of Central Asia. Volume 1, The Dawn of Civilization: Earliest Times to 700 BC*, A. H. Dani and V. M. Masson, eds. Paris, UNESCO Publishing.
- Masson, V. M. and V. Sarianidi. 1972. *Central Asia: Turkmenia Before the Achaemenids*, Trans. R. Tringham. New York: Praeger.
- Massoudi, Omara Khan. 2012. At the Crossroads of Asia. A History of the National Museum of Afghanistan. Pp. 7-10 in *Afghanistan: Forging Civilization Along the Silk Road*, J. Aruz and E. Valtz Fino, eds. New York: Metropolitan Museum of Art.

Mehendale, Sanjyot. ۲۰۰۸. Begram: At the Heart of the Silk Roads. Pp ۱۳۱-۴۳ in *Afghanistan: Hidden Treasures from the National Museum, Kabul*, Fredrik Hiebert, and Pierre Cambon, eds. Washington DC: National Geographic Society.

Mes Aynak Catalog. ۲۰۱۲. Mes Aynak. New Excavations in Afghanistan. Kabul: National Museum of Afghanistan.

Morgan, Llewellyn. ۲۰۱۲. *The Buddhas of Bamiyan*. London: Profile Books.

Peters, Gretchen. ۲۰۰۹. More Than ۱۰۰۰ Stolen Afghan Artifacts Return to Kabul. *National Geographic News*, October ۲۸, ۲۰۰۹. (<http://news.nationalgeographic.com/news/۲۰۰۹/۱۰/۲۸/۰۹۱۰۲۸-afghanistan-artifacts-returned-missions.html>).

Sahibzadah, Amanullah. ۲۰۱۴. Bagh-I Babur. Paper presented at the conference "Preserving the Cultural Heritage of Afghanistan." Afghanistan Centre at Kabul University (ACKU), November ۱۰, ۲۰۱۴.

Sarmast, Ahmed. ۲۰۱۴. The Afghan National School of Music: Reviving and Preserving Afghan Musical Traditions. Paper presented at the conference "Preserving the Cultural Heritage of Afghanistan." Afghanistan Centre at Kabul University (ACKU), November ۱۱, ۲۰۱۴.

Schmidt, Erich. ۱۹۰۲. Chicago. University of Chicago Oriental Institute Publication ۲۸.

Stein, Gil. ۲۰۱۲. The Oriental Institute-National Museum of Afghanistan Partnership. Pp. ۱۲۳-۲۰ in *Oriental Institute Annual Report ۲۰۱۱-۲۰۱۲*. Chicago: University of Chicago Oriental Institute Publications.

----- . ۲۰۱۳. The Oriental Institute-National Museum of Afghanistan Partnership. Pp ۸۷-۹۰ in *Oriental Institute Annual Report ۲۰۱۲-۲۰۱۳*. Chicago: University of Chicago Oriental Institute Publications.

----- . ۲۰۱۴. The Oriental Institute-National Museum of Afghanistan Partnership and Cultural Heritage Protection Work: ۲۰۱۳-۲۰۱۴ Report. Pp. ۱۱۳-۲۱ in *Oriental Institute Annual Report ۲۰۱۳-۲۰۱۴*. Chicago: University of Chicago Oriental Institute Publications.

----- . ۲۰۱۰. Preserving the Cultural Heritage of Afghanistan - International Conference in Kabul, November ۲۰۱۴. *Oriental Institute News and Notes* ۲۲۰ (Spring ۲۰۱۰): ۱۰-۱۳.

Tissot, Francine. ۱۹۸۶. *Catalogue of the National Museum of Afghanistan, ۱۹۳۱-۱۹۸۰*. UNESCO.

Tosi, Maurizio. ۱۹۷۲. Early Urban Evolution and Settlement Patterns in the Indo-Iranian Borderlands. Pp ۴۲۹-۴۶ in *The Explanation of Culture Change: Models in Prehistory*, Colin Renfrew, ed. London: Duckworth.

----- . ۱۹۷۳-۷۴. The Northeastern Frontier of the Ancient Near East. Mesopotamia VIII-IX: ۲۱-۷۶.

----- . ۱۹۷۷. The Archaeological Evidence for Protostate Structures in Eastern Iran and Central Asia at the end of the ۳rd Millennium BC. Pp. ۴۰-۶۶ in *Le Plateau Iranien et l'Asie Centrale des Origines a la Conquete Islamique. Leurs Relations a la Lumiere des Documents Archeologiques*, J. Deshayes, ed. Paris: Editions du CNRS.

Tosi, Maurizio, S. Malek-Shamirzadi, and M. A. Joyenda. ۱۹۹۲. The Bronze Age in Iran and Afghanistan. Pp. ۱۹۱-۲۲۳ in *History of Civilizations of Central Asia. Volume ۱, The Dawn of Civilization: Earliest Times to ۷۰۰ BC*, A. H. Dani and V. M. Masson, eds. Paris, UNESCO Publishing.